

AD PIVM PAPAM ORATIO I

Curtius: q̄ se in profundissimum terræ **H**iatum illum periturus **C**urtius
 præcipit: quo metu mortis patriā solueret. **L**audantur tres **D**e **D**ecij tres
 cij pater & filius ac nepos: q̄ in extremis reipublicæ periculis sese
 deinceps pro patria deuouerint. **L**audat. **M**. **A**ttilius regulus: qui **M**. attilius re/
 ut fidē hosti seruaret: ad acerbissimos corporis cruciat⁹: ad dedeco/
 rosum contumeliā: ad indubitā mortem redire non dubita/
 rit. **L**audant inq̄: laudant cum alijs multi: tum **P**hileni & **C**odrus **P**hileni
 qui honestam mortē turpi uitæ ingenti animo præferre ptulerint. **C**odrus rex
Athos om̄is qua ratione ductos arbitremur: **A**lia nempe nulla ni
 si ut umbratilem & inanem huius sæculi gloriā uel mortui uideren
 tur assecuti. **N**os aut̄ qui ad huius uitæ celebrem gloriam æternam
 quoq̄ atq̄ celestem gloriā simus assecuturi: cunctabimur diutius
 obuiam ire pulcherrimis gloriosissimq̄ triumphis. **I**am tandem **C**onclusio ge/
 fecelissima signa in **B**arbaram **T**urcorum illam & abiectam serui/
 lemq̄ nationē tollenda sunt te auctore & duce atq̄ uexillifero pon
 tificis maxime pientissime **P**ie secunde: qui christi uices in terris ge/
 rens: om̄ia pro animi tui magnitudine & incomparabili sapientia
 diuināq̄ uirtute cōstitues: geres: moderabere: perficies. **Q**uis adeo
 sit a fide christiana alienus: quis ita abhorrens ab omni humanita/
 te: quis tam suis rebus sibiq̄ aduersus qui in re tam pia: tam ne/
 cessaria: tā laudabili: tā utili beatitudini tuæ parere subterfugiat:
 atq̄ nolit uitam suam si sit opus deo offerre: quo tanto dedecore
 amarissimoq̄ flagello christiana respublica liberet⁹. **N**am quid ad
Franciscum **S**phortiam **M**ediolanensium ducem principem meū **F**ran. **S**phor/
 attinet: hic eo cōsilio abs te accersitus: eo animo huc uenit: ut om̄ia **tia dux**
 sit pro tua & sacrosanctæ **R**omanæ ecclesiæ uolūtate iussuq̄ factu/
 rus. **N**on modo enim & uniuersam tibi substantiam & exercitum
 suū om̄ne pollice⁹ ad hanc rem tantā: tam sanctam: tam deo homi
 nibusq̄ acceptam: sed fratres etiam ac filios: præsertim cum nō am
 bigat cæteros quoq̄ principes regesq̄ christianos idem singulos, p
 sua facultate facturos. **A**c multo sane alacrius & libentius ipsemet
 præstantissimus princeps meus: ut est inuict⁹ & excelso animo reli
 gioniq̄ deditissimus: & sanctitatis tuæ obseruantissimus in tā præ
 clarum tamq̄ salutiferam expeditionem proficisceret⁹: si per **I**talī
 carum rerum conditionem ei liceret.

O **F**rancisci **P**hilelfi ad uīros **P**apienses **O**ratio congratu/
 latoria de creatiōe **I**acobi **B**orrbomæi **V**italiani comitis
Ead dignitatem & gradum episcopalem. **II**

FRAN. PHILELFI ORATIONES DIVERSAE

Exordium

Non possem equidem uiri Papienses & uos ceteri patres amplissimi non uahementissime uobis ecclesiæq; uestræ gratulari: q̃ eum tandem pontificem estis adepti: cui ad decus & ad gloriam nihil est quod deesse insigne queat. Videtis eñ diuina benignitate eum uobis contigisse episcopum Iacobum istum Borromæum præsentem hic coramq; astantem: quem esse magno splendore præditum: magna doctrina: magna fide: magna religione: non fama uaria aut dubia: sed longo usu & multiplici experientia didiceritis. Quæ dum mecum ipse consydero: tum uobis gratulor quibus cupio esse q̃ optime: tum mihi gaudeo: cui secundæ res uestre omnes non late esse non debent. Nam pristina illa uestra maximaq; merita quibus hiciampridem docens & publice sum a uobis & priuatim ornatus: nullus unq; obliuionis interitus e memoria mihi debeat. Quare cū noua hæc & peroptata præsentis pontificis creatio communē mihi uobiscum uoluptatem afferat: quantum hodierno die ab immortali deo nobis bonum oblatum sit: breui saltem oratione recensendum existimo.

Narratio

Cum Papiensis pontificatus sedes annos compluscuius iam uacaret: & ingens competitorum numerus maximis opibus & studijs ad tantæ dignitatis fastigium niteretur: idq; persæpe frustra temptatū esset: quippe quod non humani sed diuini potius fauoris opib; indigeret: prospexit oportune Christus optimus maximus huic rerū difficultati: qui non quod ipsi uolumus: sed quod nobis optimum fore nouerit multo ante deliberat. Itaq; eodem fere tempore & christianissimus princeps noster Philippus Maria Anglus: & summus pontifex Eugenius qui Christum in terris gerit: uterq; ueluti diuino quodam afflato numine Iacobum Borromæum: reliquis omnibus reiectis ac repudiatis competitoribus: nihil tale neq; petentem nec cogitantem eadem mente communiq; consensu episcopatu

Christus

Philippus Maria anglus
Eugenius

tui Papiensi præesse uoluerunt. Quæ quidem res triplicia mihi bona illa uidetur esse complexa: quæ ad bene beateq; uiuendum maxime expetuntur: Honestatem: utilitatem: iucunditatem. Harum autem pulcherrimarum laudum campum quoniā non tam prolixè disserere q̃ attingere paucis tempus iubet: & si cupiebam ita dicendo explicare: ut nō modo fruges & fructus omnis feracitati uber tatiq; responderet: sed nihil omnino relinquerem aut desertum aut incultum: oratione metiar expedita magis & circumscripta q̃ ambienti & locupleti. Et ut eodem prosequar ordine quo proposui: quoniam honestum id ducitur quod uirtute cōstat: Quid honesti

Cōfirmatio. i.
& confutatio

AD VIROS PAPIENSES ORATIO II

Papiensi episcopatu: quid pulchrius: quid illustrius cōtingere potuerit: q̄p eum sibi pontificē uidet oblatū: cui⁹ uirtutes & multæ sint & singulares mi primis. **C**um em̄ ueluti duo quædam itinera: quorū altero se ituros: altero puenturos ad diuinā illā & incōmutabile bonitatē arbitrantur: mortaliū animis sint proposita **Scientia** atq; sapientia: ita in utroq; **Iacobus Borromæus** uel ab ineunte **Sapientia** usq; ætate uersatus est & agendo & contemplando: ut ne grandior **Actio** rib⁹ quidē natu uiris eruditissimis & eisdē religiosissimis unq; cesset **Cōtemplatio** rit. **N**am cum sciret quibus præcipuis in hac temporalis uitæ fragilitate exerceri se oporteret: omnium primum ita semper temperantibus **De scientiæ p** tiam coluit: ut nullis cupiditatibus uictus: nullis uoluptatum illecebris labefact⁹: id assiduus suis laborib⁹ laudatissimiq; operib⁹ **Temperantia** effecerit: ut nihil sibi facilius sit: nihil usitatus: nihil antiquius uita sobria & pudica. **Q**uod cum in omni ætatis cursu: tum in adoleſcētia difficillimum factū sit: id magno nobis argumento esse debet: hunc diuino quodam munere facillime adeo potuisse tam indomitas atq; effrenatas corporis bælluas uinclis iugoq; ratiois obtemperantes sibi & obsequentes reddere. **I**n ijs autem domandis subiugandisq; non fortitudinis minus q̄p temperantiæ & moderatio **Fortitudo** nis adminiculis usus est: quibus nixus omēs blandientium appetitionum insidias atq; irruptiones non modo constantissime sustinuit: sed etiam acerrime fudit ac prostrauit. **N**on enim est inscius probatissimus hic pōtifex: eum qui pestiferis animi perturbationibus liber non sit: omni turpitudini seruire. **N**ec ullum esse iniusticiæ genus **Iniusticia** cui alacri animo non occurrat: non pareat: non se penitus dedat. **Q**uare omni ope atq; opera semper studuit ac studet: ut nihil agat: nec meditet̄: nec cogitet quicq; quod a iusticia sit æquitateq; alienum. **N**ec id iusticiæ munus ducit: ut laceſſenti cuiq; noceatur: quippe quod cum feris commune sit: quæ uix cuiq; nocent: nisi fuerint laceſſitæ: **S**ed prohibere iniuriam & prodesse omnibus in media iusticia situm putat. **N**am prudentiam quæ propter uarios casus inopinatosq; rerū euentus uix senectuti om̄ino concedit̄: ita callet ac tenet: ut nihil usq; in humanis actionibus accidere posse uideatur: quod uel consultando uel gerendo: aut incognitū sibi: aut minus prouisum futurū sit. **P**rudētiæ aut̄ omne & iusticiæ & fortitudinis temperantiæq; officiū nō ad aures popularis: sed ad dei gloriā semp̄ refert. **H**umanos em̄ fauores oīs ita admittendos arbitrat̄: quoad huic itineri: quod aditū parat ad deum: impedimēto esse nō

possint. **N**am has omnes uirtutes quibus gentilitas gloriatur: non tam propter se censet expetendas: quam quod sapientia quae sola perducit in caeleste spectaculum: ueluti proscœnia quaedam sint. Itaque maxime **P**ietas omnium pietatem colit. Quid enim diuino cultu agere potest aut melius aut pulchrius? Nam si id est bonorum omnium maximum: ad quod reliqua bona omnia quae dicuntur referri oporteat: deum ipsum dumtaxat nostram esse felicitatem: si quis ignorat: omnem uim boni naturamque ignoret. Felicitatem autem omnes uolunt: quam qui norint: per pauci sunt. Non enim in hisce terrenis sordibus ac coeno hominis bonum collocatum est. Id omne caelitus est petendum: Inferiora haec omnia & infirma sunt & instabilia & caduca. Quod uero & incommutabile est & summum & sempiternum bonum: sola nobis sapientia pollicetur: quae ita rerum caelestium ueritatem diligenter inquirat atque contemplatur: ut non prius conquiescat: quam ad diuinum splendorem illum usque peruenerit. In huiusmodi in qua sapientia lumine sese intuentem **Iacobus Borromaeus**: liquido perspicit nihil esse humano generi praestabilius: nihil magis optandum quam omnes suas & actiones & cogitatus referre ad deum: qui solus colendus sit: & omni religionis & fidei sinceritate unice uenerandus. Sed quoniam de honestatis parte locuti sumus: iam ad utilitatis rationem nostra tendat oratio. Nam quamquam id solum est utile: quod sit honestum: cuiusmodi tamen alia quaedam separatim utilitas ex hoc pontifice sit in Papiensem episcopatum: & in uos item uniuersos emanatura: breuiter complectar. Latere uos id non puto quod est etiam peregrinis luce: ut ita dixerim: clarius consueffe plerisque pontifices superioribus iam pridem temporibus Papiensem ecclesiam permagnis detrimentis afficere: alios quoniam essent inopes: alios quoniam expleri non possent. Quare cum hi nollent pecuniis abstinere: nequirerent autem illi parcere: se utrique perniciosos in rem ecclesiasticam praestiterunt. Nihil autem huiusmodi esse de praesenti pontifice uerendum: tum eius probatissimi mores docent: tum paternae diuitiae ac splendor. Nam quo pacto aliena uel auferat uel surripat: qui ultro sua beneficentissimeque conferre sit solitus? An estis obliui quanta liberalitate semper sit usus **Iacobus Borromaeus**: & cum apud uos ingenuis artibus studeret annos nonnullos: & cum paucis ante mensibus hoc ipso in loco pontificij iuris insignibus quam pulcherrime ornaret? Quis enim omnium dici queat: qui ullo uel humanitatis: uel facilitatis: uel benignitatis & munificentiae genere cum hoc uno sit conferendus? Quod si & adolescens & abbas nihil sibi laudabilius esse censebat quam benefacere: quam aequi & boni nosse tuerique rationem: quid nunc iudicandum

Confirmatio. f.
& confutatio

est de uiro plane sapienti religiosissimoq; episcopo: **A**tqui huius pater uir magnificus & illustris **V**italianus comes ijs facultatibus atq; opibus fratus est: ut magni putet interesse ad decus & ad laudem suam: si omnes semper intelligant suos quosq; alijs nullis q; paternis & suis locupletatos esse diuitijs. **Q**uod quidem cū alijs permultis in rebus: tū in sacris templis apparatuq; diuino quotidie ostēdit: nō coniecturis & argumentis: quod facere nōnulli scilicet qui uideri q; esse malunt liberales ac benefici: sed magnis muneribus magniq; impēsis. **A**n fortasse nescim⁹ diui **B**arnabæ monasterium cui noster hic amplissimus pōtifex in hanc usq; diē sua maxima cū laude abbas præsuit: quanta primū inopia mendicitateq; premere: **N**ō fundi omnes: pradia omnia: ades omnes superiorum abbatum uel auaricia uel negligentia fœnore rapinisq; perierant: **N**ō hæc omnia uidemus unius **V**italiani pergrandi auro singulariq; industria nō modo recuperata restitutaq; monasterio: sed ita amplificata & in cumulū aucta: ut nūq; eius census aut maior fuerit: aut expeditior aut liberior: **E**st em̄ comes **V**italian⁹ pro suo ingenti animo eodemq; regali non minus splendidissimis moribus præstantissimiq; uirtutibus q; fortunis ornatissimis & maximis. **Q**uare quicquid habet (**T**antum aut̄ habet: quātū alijs in **I**talia unus nemo) id omne cū bonis habet cōmune: **N**ā qd̄ in bonos & claros homines beneficiū cōfert: id nō tam dare q; accipere existimat. **I**taq; mirari neminē decet: si in huius quidē unus hominis uita tanta est apud diuū principem nostrū auctoritas: tantū cōsiliū: tanta fides: ut nō tam oret q; exoret omnia. **Q**uæ certe res quāto etiā uobis omnibus usui sit futura: licet uel meretricente cognoscere. **T**ertius locus erat iucunditatis: quæ quāta esse debeat: nō solū ex honestatis utilitatēq; ratione aestimari oportet: sed ex ipsa quoq; ui propria & natura iucunditatis. **T**riplex esse bonū in aīo: cōtemplationis: actionis: iucunditatis quæ eandem uoluptatis noīe appellant: & alijs plures inelyti excellentissimiq; philosophi & **A**ristoteles locupletissimus testis est. **D**e sapientia & uirtute antea percurrimus. **D**e tertio aut̄ bono nō pluribus trāsigamus q; rei atq; temporis ratio postulat. **P**ermulti sunt qui uoluptatem uitio dent: hi nomen magis nescio quo pacto q; rem ipsam fallaciter expudentes. **S**ed uoluptatē quā ipse honestiore uerbo si quē forte uoluptatis nomen offendat: iucūditatē nomino: quippe quæ & mente & sensum iuuat: quāti fieri cōueniat: perspicue docet christiana etiā ueritas. **Q**uod em̄ præmiū nobis aliud est futurum uigiliarū laborūq; nostrorū: quos plurimos & maximos ad sincerum

Vitalianus comes

Diuī **B**arnabæ monasterium

Confirmatio
ij. & confutatio

Triplex animi
bonum
Cōtemplatio
Actio
Iucūditas
Aristoteles
Voluptas

Vnde iucūditas

FRAN. PHILELFI ORATIONES DIVERSAE

Sardanapa-
lus

Smindyrides

Peroratio

Syrus

Eugenius

Vitaliani un-
de

Vitalian^o rex
Iustinus rex

ritatē fidei & dies obimus & noctes : q̄ perenne quoddā & infini-
tum gaudium: quo in uidenda corāq; cōtemplanda ineffabili dei
essentia & animo & corpore q̄ iucundissime perfruemur : **Nam** si
quis eiusmodi uoluptatē statuat: quā **Sardanapalus** ille rex assy-
riorū: aut **Smindyrides Sybarites** secutus dicīē: hic nō multū dis-
ferat a pecude. **Sed** nos eam uoluptatem ponimus: qua bene insti-
tutus anim^o & in hac uita fruiē: & in illa perfruiē. **Huiusmodi** autē
uoluptatē uos capturos uiri **Papienses** ex præsentia & cōsuetudi-
ne huius uestri pontificis: nō sum nescius. **Cū** em̄ perpexeritis hu-
manissimi huius patris suauitatē: uitæ integritatē: singularem mo-
destiam: morū sanctimoniam: lenitatē: grauitatem: insignē expres-
samq; probitatem: qui uos plurimū & monendo: & hortādo: &
docendo: & consulendo: & subueniendo iuuēt: nō poteritis affici
non mira iucunditate. **Quā** cū ita sint: recte uobis latādū sentio:
qui talem sacerdotem ecclesiæ uestræ præsētū esse uideatis: qualē
post illa prima tempora diui **Syri**: in cuius hoc sacratissimo tēplo
hæc a nobis habet oratio: alterū nunq; ullum habueritis. **Habetis**
inquā eum episcopū: qui & scientia rerum temporalium nemini agē
do cōcedat: & sapientia cultuq; diuino: uiris etiā religiosissimis an-
tecellat. **Tantā** uero sit uobis utilitatē iucūditatēq; allaturus: quā-
tū a plarīsq; superioribus pontificibus & detrimenti fuerit & ægri-
tudinis importatū. **Tu** autē pater amplissime **Iacobe** pōtifex: agēs
omnia gerēsq; p ingenio & cōsuetudine tua: hoc est ingenue: inno-
center: moderate: abstinēter: caste: pudice: continenter: **Omnia** ad
religionē refer: omnia ad pietatem. **Expectationē** quā de tua prae-
stanti insigniq; uirtute apud omnes mirabiliter cōcitasti: hanc pa-
ra nō modo ut sustineas atq; tuearis: sed amplifices etiā ac exupe-
res. **Responde** **Eugenij** de tē iudicio: respōde opinioni principis no-
stri: qui te quoniā bonæ spei adolescēs uideris: decimonono æta-
tis anno abbatem esse uoluit: & hoc tempore nōdū natum annos
octo & uiginti: quia cū ætate simul bonitate processeris: ad episco-
palem dignitatem amplitudinemq; promouit: eo (ut mea fert opi-
nio) animo ac mente: ut ad maiorem laudis atq; honoris gradum
auspitijs suis ductuq; peruenias: si nō te minorem gesseris episco-
pum q̄ fuisti abbas. **Memineris**q; eo tibi maiorem necessitatē ad-
ditā ad uirtutis & nominis claritudinē: quo non infimo aliquo &
humili genere natus es: **Sed** **Vitaliano** patre: qui nō modo maio-
rum splendore: sed multo etiā magis suis laudibus ac meritis & il-
lustrem se omnibus & admirādum reddiderit. **Nam** quāq; **Vita-**
lianorū familia nobilitatis & originis suæ **Vitalianū** regē **Iustini** rex

AD VIROS COMENSES ORATIO III

gis filiū & diuæ Iustinae patrē: qui ex Antenoris troiani posteritate fluxisse tradit: auctorem memorat: & nōnulli post hūc reges ad Attilā usq; hunnorum & Totilā illi in christianos flagelli Gotthorūq; procellas Patauij Venetiāq; regni successione gessere: deinde tamen ut res humanæ plarāq; omnes labiles caducāq; sunt: paulatim præclarum illud & præpotēs Vitalianorū nomen simul cū Venetia Vitalianus longe abesset ab interitu. Itaq; diuina quadā ope immortalisq; beneficio Vitalianus hic splēdidissimus pater tuus quasi sol quispiā Vitalianis omnibus iam ppe obscuratis tēpestiue illuxit: qui nō tē late omnia occupantē suis radijs tolleret: incubantibusq; te nebris altius fulgens serenitatē lucemq; inferret. Quare quod in suā laudem Cicero iactare aliquando cōsuevit: maioribus se suis præluxisse: id de se Vitalianus iure profiteri meritoq; possit. Igit nō mediocris tibi opera danda est: ut quod perpulchre facis & laute tui patris uiri optimi & hominis magnifici dissimilis nō sis. Nō eīm minor ei in te uno spes reposita esse debet: q̄ in fratre tuo uiro clarissimo Philippo ipso borromæo paternæ gloriæ atq; uirtutis amulo & repositam uidemus & cōstitutā. Voluta præterea tecum animo: quātū mun⁹ susceperis: qui & sis & nomineris Episcopus: Quo quidē nomine iccirco ab Homero interdum Hectora honoris gratia appellatum inuenimus: quod & rex esset: & speculator: & tutor: & altor. Rege igit etiam tu Christi hunc optimum & amplissimū gregem tuæ fidei & tutelæ cōmissum pro tua integritate & excellenti iusticia diligenter ac sedulo. Quid agendum obseruandumq; sit: & dies tecū speculari & noctes. Bonos oīs q̄ studiosissime tuere: cōstātissimeq; defende. Qui se flagitij & facinoris q̄ probitatis maluerint pietatisq; participes: digna cēsura ultione cōpescendos cura. Hæc si p tua singulari grauitate atq; uirtute feceris: nō mō pulcherrimo tuo nomini & muneri satisfacies: sed oīpotēti etiā deo te gratissimū reddes & cunctis hominib⁹ acceptissimū.

M. cccc. lvi. septimo Kal. Octobres Papiæ.

Francisci Philelfi Oratio de laudibus Laçari Scarampi episcopi: ad Comenses: III

Instituēti mihi uiri Comenses uerba apud uos facere: cū de Episcopali dignitate: tum de ipso uestro Episcopo Laçaro Scarampo: quem præsentem hic coramq; uidetis: Haud equidem facile dixerim: uter maior dicendi labor de dignitate: ne an de homine sit oblat⁹. Vtraq; sane res tanta est & tam

Diuæ Iustina
Antenor
Attila
Totila
Gotthi
Patauium
Venetia
Vitalianus

Cicero

Philipp⁹ borromæus
Episcopus qd significet

Christus

Laçarus Scarampus